

עין יצחק

יצא לאור ע"י
אור
לאחים

פינת ההלכה השבועית
מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א
בעל ה'ילקוט יוסף'

פורים-פר' צו תשע"ט | גליון מס' 128

כתיבה: הרב מרדכי גור | עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

האשדודים והירושלמים שנוסעים ממקומם בימי הפורים

ירושלמי שיצא מעירו לפני י"ד באדר | ירושלמי שעשה פורים עם הבני-ברקים, וחוזר לירושלים בט"ו | בני-ברקי שנסע לירושלים בליל ט"ו | האם בני-ברקי עולה לתורה ב'שושן פורים'? | בחורי ישיבות שבירושלים

קרא שם את המגילה עם אנשי אותה העיר, אף על פי שמתגורר בירושלים וחוזר לביתו בליל ט"ו וישהה שם כשיעלה עמוד השחר, אינו צריך לחזור ולקרוא שוב את המגילה. כך כתב בקרבן נתנאל (פ"ב דמגילה) בדעת הרא"ש, שלא יעשה פורים פעמיים.

אולם יש שדייקו מדברי הירושלמי (פ"ב דמגילה ה"ג) שכיון שמתגורר בירושלים, עיקר דינו לקרוא בט"ו וחייב לחזור ולקרוא בט"ו, ואמנם הוא קרא את המגילה בבני-ברק בליל י"ד וביומו, מדין פרוז בן יומו שנקרא פרוז, אך כיון שביום ט"ו בשעה שיעלה עמוד השחר הוא נמצא בירושלים, מחוייב לחזור ולקרוא שוב. כך דעת הרמב"ן והר"ן, וכן כתב הרמ"ע מפאנו, הביאו מרן החיד"א במחזיק ברכה (סי' תרפח סק"ג).

כל יום פורים...

ולכן לדינא חייב לקרוא את המגילה ולקיים את כל מצוות הפורים פעמיים, גם בי"ד וגם בט"ו, אך מכל מקום מכיון שנחלקו בכך, לכן בט"ו ישמע מאחרים, או שיקרא בלי ברכה. וכמו כן יש לשים לב שלמרות שחוזר וקורא, אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתם בט"ו, כי אצלו זה ספק אם חייב ביום זה, אבל בני ירושלים החייבים לקרוא בט"ו בודאי, האיך יצאו ידי חובה ממי שמסופק.

בני-ברקי שנסע לירושלים בליל ט"ו

אך תושב בני-ברק שכבר קרא את המגילה בי"ד כדינו, ובמוצאי פורים שלו, בליל ט"ו, נסע לירושלים ונמצא שם כשיעלה עמוד השחר בבוקר יום ט"ו, אינו חייב לחזור ולקרוא גם בט"ו, וכך נראה בדברי הגמרא (שם) שאמר רבא, שאם אין עתיד הוא לחזור בליל י"ד, קורא עמהם, ולמד כן מהכתוב לענין עירות שאינן מוקפות חומה (אסתר ט"ט): "על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות", ומאחר שכתוב "היהודים הפרזים", למה צריך להוסיף ולכתוב "היושבים בערי הפרזות"? אלא משמיענו הכתוב שפרוז בן יומו נקרא פרוז, שלמרות שהוא תושב ירושלים, אם נמצא בעלות השחר של יום י"ד, קורא עמהם. ומבואר בגמרא שמסברא יש ללמוד שגם מוקף בן יומו נקרא מוקף.

שאלה: המתגורר בירושלים, שם קוראים את המגילה ומקיימים את שאר מצוות יום הפורים בט"ו באדר, ונוסע לעיר אחרת, כגון בני-ברק וכיו"ב בליל י"ד, ונשאר שם בלילה ומעט ביום, וחוזר בחזרה לביתו בירושלים בליל ט"ו, מה דינו לענין קריאת המגילה וקיום שאר מצוות היום? וכן תושב בני-ברק שקרא את המגילה בי"ד כדינו, ובליל ט"ו עולה לירושלים ונשאר שם עד שיעלה עמוד השחר, האם צריך לחזור ולקרוא את המגילה ולקיים שאר מצוות היום בשנית?

ירושלמי שיצא מעירו לפני י"ד באדר

תשובה: מבואר במשנה (מגילה יט ע"א) לענין בן עיר - שאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וקוראים בה את המגילה בי"ד באדר - שהלך לכרך - המוקף חומה מימות יהושע בן נון וקוראים בו בט"ו באדר - ובן כרך שהלך לעיר, אם עתיד לחזור למקומו, קורא כמקומו, דהיינו בן עיר בי"ד ובן כרך בט"ו, ואם אינו עתיד לחזור למקומו, קורא עם בני המקום ששוהה שם. ובגמרא ביאר רבא, שדברי המשנה שכן כרך המוקף חומה שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו שקורא כמקומו, נאמרו דוקא כאשר הוא עתיד לחזור לביתו בליל י"ד ולא ישהה שם בעמוד השחר של יום י"ד, אבל אם אין הוא עתיד לחזור לכרך בליל י"ד עד לאחר עלות השחר של יום י"ד, קורא עם אנשי העיר, בליל י"ד וביומו. ופירש רש"י שהעיקר תלוי היכן הוא נמצא בעלות השחר.

ולכן ירושלמי שנוסע לבני-ברק בליל י"ד ודעתו לחזור לירושלים במשך אותו הלילה, אינו חייב לקרוא את המגילה ביום זה, אפילו נשאר שם בלילה כמה שעות. אבל אם נשאר בבני-ברק עד עלות השחר, אף על פי שהוא מתגורר בירושלים, מכל מקום כיון שביום י"ד לאחר עלות השחר הוא נמצא מחוץ לירושלים, חייב לקרוא את המגילה ולקיים את שאר מצוות הפורים כבר בליל י"ד וביום י"ד, כי "פרוז בן יומו נקרא פרוז".

ירושלמי שעשה פורים עם הבני-ברקים, וחוזר לירושלים בט"ו

כאשר חוזר מבני-ברק לביתו שבירושלים בליל ט"ו, ישנה מחלוקת האם חוזר שוב ולקרוא את המגילה ולקיים שאר מצוות היום, או לא. יש אומרים דכיון שבלייל י"ד וביומו כשהיה מחוץ לירושלים

ועוד אמר רבא לענין בן כפר שהלך לעיר לאחר שכבר קרא את המגילה בימים הקודמים ל"ד - כפי שפירש רש"י - והיה בעיר בליל י"ד, אף אם אין הוא עתיד להישאר בעיר לאחר עלות השחר, צריך הוא לחזור ולקרוא עמהם, כי מעיקר הדין צריך לקרוא ב"ד כבני העיר, וחכמים הם שהקילו על בני הכפרים שיוכלו להקדים, כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים, ודבר זה הוא רק כאשר נמצא ב"ד במקומו, אבל כאשר נמצא אז בעיר, צריך הוא לקרוא כבני העיר, ב"ד.

והתוס' תמיהו למה יחזור ויקרא פעמיים, אך מכל מקום כתבו דשפיר פירש רש"י, דכיון שהיה בעיר בלילה נעשה כבני העיר, כי מה שאמרו שכפרים מקדימים לקרוא ב"א ובי"ב ופטורים ב"ד, היינו דוקא כשאין שוהים שם בליל י"ד, אלא ביום י"ד אחר עלות השחר, אבל כשוהים שם בליל י"ד, חייבים כבני העיר, אע"פ שקראו כבר, כי אז אין הם טרודים בהספקת מים ומזון.

החילוק בין בני הכפרים לבני העיירות והכרכים

ומשמע שדוקא בני כפרים שהקילו חכמים עליהם לקרוא ב"א וי"ב, בזה חוזרים ומתחייבים אם היו בליל י"ד בעיר, אבל בני העיר, כגון בני-ברק, המחוייבים לקרוא ב"ד, שהוא עיקר החיוב, ואין זו קולא מיוחדת שהקילו חכמים, אם קרא ב"ד, למה יחזור לקרוא שוב בט"ו בירושלים?! ועל זה לא נאמר שמוקף בן יומו נקרא מוקף, וכבר פירשו בירושלמי (שם) שמוקף בן יומו נקרא מוקף, היינו כשעקר דירתו בליל ט"ו, ועבר להתגורר בירושלים, והיה שם בעלות השחר, שאז מתחייב שנית כתושבי ירושלים, "בן עיר שעקר דירתו לילי חמשה עשר נתחייב כאן וכאן". אבל אם לא עקר דירתו לירושלים, אל רק הגיע לשם לביקור, וכבר קרא את המגילה בעירו ב"ד כדינו, אינו חוזר לקרוא. וכן משמע בדברי הראשונים, וכן דייק הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל בשו"ת הר צבי (ח"ב סי' ק"ח) ובמקראי קודש (פורים סי' י"ח) מלשון "עקר" דירתו.

והדברים מבוארים בדברי המאירי (שם) שכתב "ומכל מקום בן עיר שקרא בעירו ובא לו אחר כך לכרך, אין בו שום חיוב לדברי הכל", והיינו שבני-ברקי שקרא בעירו ובליל ט"ו עלה לירושלים, אין לו שום חיוב. וכן ביארו במגיד משנה והרמב"ן והר"ן, שכן כרך שהלך לעיר, ואחר כך חזר בט"ו, קורא כאן וכאן, אבל בן עיר שהלך לכרך בליל ט"ו, כיון שקרא בעירו ב"ד, אינו חוזר וקורא בט"ו. וכן משמע בחידושי הרשב"א והריטב"א.

האם בני-ברקי עולה לתורה ב'שושן פורים'?

גם בספר אמת ליעקב - למהרי"י אלגאזי (דיני עליית קריאת ס"ת, עמ' יח) כתב לענין בן עיה"ק חברון שעשה פורים ב"ד כמנהג חברון, ובא בשחרית יום ט"ו בעלות השחר לעיה"ק ירושלים, וקראו אותו לעלות לספר-תורה לברך הגומל (אחר שנסע בדרך), מכיון שחל

יום ט"ו ביום שני, חייב לעלות ולברך, שכיון שיום שני הוא יום קריאת התורה בלאו הכי, כתקנת עזרא (בבא קמא פב ע"א), מה לי אם יקרא "ויבוא עמלק" או שיקרא בפרשה אחרת. והוסיף עוד, שאפילו אם היה יום ט"ו באחד מימי ראשון, שלישי, רביעי ושישי - שאר ימי השבוע שבהם אין קוראים בתורה - יש מקום להתיר על פי הוראת כמה אחרונים שהתירו (לענין יו"ט שני של גלויות, ומי שאינו מתענה בתענית) לעלות לס"ת ולקרא פרשת "ויבוא עמלק", למרות שכבר נהג פורים ב"ד ויצא ידי חובתו, ושוב אינו בר חיובא.

וכיו"ב מבואר בדברי החיד"א בספרו לדוד אמת (סי' ה אות ל) שכתב שאפילו קראוהו לספר-תורה ביום ט"ו, לא יעלה, כיון "דלאו בר חיובא הוא".

הויכוח של הגרש"ז אויערבאך עם הגרצ"פ פראנק

אמנם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' כג) חולק בזה ולדעתו לא רק המתגורר בירושלים שנסע לבני-ברק וקרא שם את המגילה ב"ד, ושב בחזרה לירושלים בליל ט"ו, חוזר שוב לקרוא את המגילה, גם תושב בני-ברק שקרא את המגילה וקיים כל מצוות הפורים ב"ד, ומגיע לירושלים בליל ט"ו עד עלות השחר, חוזר לקרוא את המגילה וכל המצוות, וחולק על הגרצ"פ פראנק בזה.

ולהלכה למעשה, מאחר שיש לנו את דברי המאירי, הרשב"א והריטב"א, וכן מהרי"י אלגאזי ומרן החיד"א, אנו תופסים כי בהיות והוא גר בבני-ברק וקרא שם ב"ד כפי דינו, ולא מדין פרוז בן יומו, ממילא יצא ידי חובה ואינו חוזר לקרוא את המגילה בט"ו בשנית.

בחורי ישיבות שבירושלים

ואמנם בחור ישיבה תושב בני-ברק הלומד בישיבה עם פנימיה בירושלים, יש להסתפק אם עיקר מושבו נחשב בירושלים, ואז דינו כבן כרך שאם קרא ב"ד וחוזר לירושלים בליל ט"ו עד עמוד השחר, מחוייב לחזור ולקרא, שעליו נאמר הדין שפרוז בן יומו נקרא פרוז. ויתכן שמאחר ובימי בן הזמנים, וכן בכמה שבתות בשנה הוא הולך לבית הוריו, כי שם דירתו, נחשב כתושב בני-ברק, ואז לאחר שכבר קרא בבני-ברק ב"ד, שוב לא יתחייב לקרוא בירושלים בליל ט"ו.

ומחמת ספק, הנכון הוא שיחזור לקרוא בליל ט"ו וביומו בלי ברכה. וגם יש להחמיר שלא יקרא את המגילה להוציא ידי חובה את תושבי ירושלים, כי יתכן והוא בכלל אינו מחוייב בדבר שאינו מוציא אחרים ידי חובתן. ואינו דומה לנר חנוכה שכן ישיבה יוצא ידי חובתו בהדלקת הוריו אף שהם נמצאים בעיר אחרת, כי שם עיקר החיוב הוא "נר איש וביתו", וכיון שסמוך על שולחן אביו, יוצא ידי חובה בהדלקת אביו, או אחד מבני ביתו, מה שאין כן במקרא מגילה שהוא חיוב על כל אחד אחד.

'פינת ההלכה' של מרן הראשון לציון שליט"א משודרת בכל יום שישי בשעה 15:45 - 'כאן-מורשת'

ניתן להאזין בשידור חי וחוזר בקו 'בית יצחק': 077-2-660-880

לקבלת הגליון במייל: yk3121405@gmail.com | כל הזכויות שמורות

זכר למחצית השקל!

להנצחות (להצלחות, לרפואות ולעילוי נשמות) בפל': 05271-45685

ניתן לתרום גם בעמדות 'קהילות': 073-2757000 (מספרינו: 4497) | קבלה מוכרת לצרכי מס לפי סעיף 46